

علمی-پژوهشی

فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر

سال ششم، شماره (۱۸)، پاییز ۱۳۹۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۳/۱۶ تاریخ پذیرش: ۹۱/۵/۱۵

صص ۲۲۶ - ۱۹۹

بررسی تاثیر اطلاعات و نگرش‌های جمعیتی بر رفتارهای باروری فرهنگیان شهرستان شوشتر*

نبی الله ایدر^۱، امیر علی درستی^۲

چکیده

پژوهش حاضر با توجه به اهمیت بحث کنترل جمعیت در جامعه، موضوع عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موثر بر میزان باروری زنان شاغل در آموزش و پرورش شوشتر را مورد توجه قرار می‌دهد. در نتیجه هدف اصلی آن شناخت عوامل مهم تأثیرگذار بر میزان باروری است. جامعه مورد مطالعه زنان شاغل در آموزش و پرورش شوشتر بوده که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شده است. روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک بوده است. سطح تحلیل، خرد و واحد تحلیل، زنان شاغل هستند. اطلاعات لازم

۱- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر و دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد

Ider62@yahoo.com

دهاقان

۲- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

باتکنیک پرسشنامه جمع آوری گردیده است. روش تحقیق به صورت اسنادی و پیمایشی بوده، و با استفاده از جدول یک بعدی و دو بعدی، نمودار پراکنش، ضرایب پیرسون و اسپیرمن فرضیه‌های مختلف مورد آزمون قرار گرفته اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم افزار SPSS صورت گرفته و نتایج تحقیق نشان می‌دهند، که از بین هشت فرضیه مورد بررسی تعداد هفت فرضیه مورد قبول واقع شده و تعداد یک فرضیه اثبات نشده است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است. که متغیرهایی مانند تحصیلات، درآمد، سن ازدواج والدین، علاقه به فرزند ذکور، نگرش، آگاهی، میزان استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری با میزان باروری رابطه معنی داری و معکوسی داشته و بر روی آن تاثیر گذار است. بدین صورت که با افزایش این متغیرها میزان باروری کاهش می‌یابد. همچنین بین متغیر نوع شغل سرپرست خانواده (شوهر) و میزان باروری رابطه‌ای یافت نشد.

واژه‌های کلیدی: باروری، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، زنان شاغل در آموزش و پرورش

بیان مسأله:

یکی از مسائل اساسی جهان امروز مسئله جمعیت است توجه به موضوع جمعیت امر جدیدی نبوده، بلکه این موضوع از دیر باز مورد توجه دانشمندان، علما و فلاسفه بوده است. عدم تناسب بین رشد جمعیت و رشد امکانات اقتصادی یکی از مشکلات عمده کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه امروزی از جمله ایران می‌باشد. کشورهای جهان سوم با وجود بهره‌مندی از بیشترین امکانات مادی و انسانی و منابع عظیم ثروت به لحاظ اقتصادی و اجتماعی در بدترین شرایط به سر می‌برند و سنگینی بار اقتصادی جهان را به دوش می‌کشند رشد سریع جمعیت و ناهماهنگی میان رشد جمعیت و رشد اقتصادی مشکلات عدیده‌ای را در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، درمانی، اشتغال و دیگر شاخص‌های توسعه در این کشورها را موجب شده است.

تغییرات جمعیتی متأثر از مولفه‌های باروری، مرگ و میر، مهاجرت است. و در جمعیتی که مهاجرت در آن صورت نمی‌گیرد مولفه‌های باروری و مرگ و میر است. که باعث ثبات یا

تغییر در حجم توزیع و ترکیب جمعیت می‌شود. در فقدان مهاجرت، تنها از مجرای باروری است، که با جبران خسران ناشی از مرگ می‌تواند دوام آورد و اگر نیروی باروری از نیروی مرگ و میر بیشتر باشند جمعیت رشد می‌کند (سرای، ۱۳۸۱: ص ۱۲۶)

باروری به عنوان یکی از اجزای اصلی رشد جمعیت موضوعی است. که همواره مورد توجه قرار گرفته و تحقیقات گسترده و دامنه داری در زمینه شناخت عوامل موثر بر آن در ایران و خارج از ایران صورت گرفته است. بدین لحاظ اندازه گیری و شناخت سطح باروری در هر طبقه نه تنها در پیش بینی‌های جمعیتی که اساس و زیر بنای برنامه ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی برای امر توسعه لازم است. بلکه در ارزیابی شرایط اقتصادی، اجتماعی، جامعه مورد مطالعه نیز از شاخص‌های کلان و مهم به شمار می‌آید.

در کشور ایران نیز در سال‌های اخیر موقعیت چشم گیری در کنترل مولید و جلوگیری از رشد شتابان جمعیت حاصل شد. به طوری که بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۸۵ میزان رشد سالانه جمعیت چیزی در حدود ۱/۶ درصد بوده است و چنانچه این رشد ثابت بماند جمعیت کشور طی ۴۳ سال دو برابر خواهد شد.

طرح تاثیر عوامل اجتماعی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زنان متأهل شاغل در اداره آموزش و پرورش شهر شوشتر به عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد به مورد اجرا در آمد که به عنوان یکی از گام‌های اولیه در این زمینه تلقی می‌گردد. بررسی این خصیصه با توجه به تغییر و تحولات وسیع در سطح و الگوی باروری به ویژه در سلسله‌های پس از انقلاب اسلامی و نیز عدم وجود اطلاعات کافی برای برآورد شاخص‌های مختلف باروری همواره با مشکلات و مسائل فراوانی رو به رو بوده است.

با توجه به مطالب فوق می‌خواهیم ببینیم که چه عوامل اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی بر باروری و کاهش یا افزایش آن تاثیر دارد؟ از آن جایی که بررسی این مسأله در سطح کل کشور نیازمند زمان و امکانات فراوانی است. موضوع را به شهر شوشتر محدود نموده‌ایم در این محدوده نیز جامعه را محدودتر کرده عوامل موثر بر باروری را در میان یکی از گروه‌های اجتماعی (زنان شاغل در اداره آموزش و پرورش) شهر شوشتر مورد بررسی قرار می‌دهیم.

مروری بر تحقیقات پیشین

ذوالفقاری زاده کشکی (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای با عنوان بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر میزان باروری زنان شاغل در دبیرستان‌های شهر مرند پرداخته و هدف از آن بررسی روابط موجود بین عوامل اجتماعی و اقتصادی همچون سن زن در اولین ازدواج، ترجیح جنسی به نفع فرزند پسر و میزان در آمد، شغل مرد و زن و... بر میزان باروری است. که با روش پیمایشی و استفاده از پرسشنامه به سؤالات بسته و نیز به روش اسنادی کتب پایان نامه است. نتایج این تحقیق نشان داده، که بین سن زن در اولین ازدواج و میزان در آمد والدین و ترجیح جنسی به نفع پسر با باروری رابطه معنی داری وجود دارد. بین نوع شغل مردان با باروری رابطه معنی دار وجود ندارد.

قدرتی (۱۳۸۱) مطالعه‌ای را در این زمینه با عنوان بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی، جمعیتی مؤثر بر رفتار باروری در زنان (۴۹-۱۵) ساله در مناطق روستایی شهرستان سبزوار انجام داده است هدف از این تحقیق بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی و جمعیتی مؤثر بر رفتار باروری در مناطق روستایی است. روش مورد استفاده در این پژوهش پیمایش و با تکنیک پرسشنامه ۴۰۰ نفر زن ازدواج کرده (۴۹-۱۵) ساله با نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده. نتایج این مطالعه آن بود که تعداد مرگ و میر فرزندان، تعداد سقط جنین، تعداد فرزندان دلخواه، با باروری رابطه معنا داری مستقیم داشته اند و متغیرهایی مثل سن ازدواج، تحصیلات والدین، در آمد، و البته شغلی شوهر با میزان باروری رابطه معنی داری معکوسی داشتند. یعنی با افزایش آن باروری کاهش می یابد

داوفاواید لاندرا^۱ (۱۳۷۰) و دیگران در مطالعه‌ای با عنوان «انتقال از سطوح باروری نکاحی بالا به سطوح پایین، تعیین کننده‌های فرهنگی یا اقتصادی - اجتماعی؟» در انگلستان و ولز پرداخته. داده‌های این تحقیق از ۶۰۰ حوزه که در ۵۲ شهرستان «در ۹ ناحیه» قرار می گیرند بر اساس سرشماری قرن ۱۹ و داده‌های ثبتی آمار حیاتی، می باشد. در این تحقیق، از طریق تحلیل رگرسیون سه جنبه از انتقال باروری نکاحی مورد بررسی قرار گرفت. این سه جنبه شامل

سطوح پیش از انتقال باروری نکاحی، مدت زمان کاهش باروری و میزان‌های کاهش باروری بود. هدف، تشخیص اهمیت متغیرهایی فرهنگی، جمعیتی اجتماعی - اقتصادی در تبیین فرآیند انتقال از باروری سطح بالا به سطح پایین بود و به این نتایج دست یافت:

تنوع در ویژگی‌های انتقال باروری در این ۶۰۰ حوزه انگلستان و ولز، می‌تواند با متغیرهای اقتصادی - اجتماعی و جمعیتی تبیین گردد. عوامل فرهنگی فقط تأثیر مستقل کمی بر ویژگی‌های این انتقال دارند. از طرفی این انتقال نمی‌تواند به عنوان فرآیند اشاعه ایده‌ها و ابداعات تحدید خانواده به طور مستقل از عوامل اقتصادی - اجتماعی در نظر گرفته شود. این نفوذ و اشاعه فرآیندی نبود که داخل موزه‌های فرهنگی تحت زمینه اجتماعی - اقتصادی شکل گرفته و در دراز مدت باشد.

الاولارسن^۱ (۱۳۷۷) مطالعه‌ای را در کره تحت عنوان باروری و ترجیح جنسی پسر انجام داده است این پژوهش بر اساس داده‌های پیمایشی ملی مربوط به باروری و بهداشت خانواده در گروه صورت گرفت که در سطح ملی از ۷۴۶۲ زن (۴۹-۱۵) ساله ازدواج کرده داده جمع آوری شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ترجیح جنسی فرزند پسر مانعی برای رسیدن به سطح پایین باروری نیست البته در مراحل اولیه کاهش باروری هم ترجیحات جنسی پسر وجود دارد. روابط پدر سالارانه تاثیر معناداری بر باروری داشتند. متغیرهای مربوط به نوسازی تاثیر معناداری منفی بر باروری داشتند. چرا که زنان در بخش کشاورزی و کار منزل بطور معناداری تمایل بر آبتن شدن فرزند دوم دارند. باروری پایتتر از حد جایگزین در کره بایی فرزندى در حد وسیع حاصل شده است. بلکه زنان سعی کرده‌اند به داشتن یک بچه نه بیشتر ادامه دهند. کمتر از ۶٪ زنان ازدواج کرده بعد از سال ۱۹۸۵ بعد از ازدواج بدون بچه بودند. مذهب بر باروری در کره اثر چندانی ندارد.

کوچ و دیگری (۱۳۷۸) مطالعه‌ای را با عنوان بررسی رفتار باروری کردها و ترکها در کشور ترکیه نشان دادند که رفتار باروری گروه‌های قومی که دو ترک متفاوت از یکدیگر است بر پایه این بررسی مادران ترک در طول دوره ی باروری به طور متوسط ۲/۷ بچه به دنیا

می‌آورند. در حالی که رقم متناظر آن برای کودکان کرد ۶/۲ بچه بوده است. نتایج این بررسی همچنین نشان داد. الگوی سنی باروری در میان مادران کرد متفاوت از مادران ترک هستند. بچه زایی در میان مادران کرد الگوی دید بچه آوری است به بیان دیگر ۴۱ درصد TFR مادران کرد و گروه سنی ۳۰-۳۴ تجربه شده و رقم متناظر آن برای مادران ترک تنها ۲۳ درصد بوده است سطح و الگوی سنی باروری در میان دو گروه قومی کرد و ترک اساساً متفاوت از یکدیگر بوده است. (حسینی، ۱۳۸۴: صص ۴۲۵-۴۲۴)

مروری بر مطالعات انجام شده پیرامون موضوع مورد بررسی نشان می‌دهد که اکثر مطالعات داخلی توجه خود را بر روی یک یا چند متغیر محدود کرده اند و سایر عوامل را که به نظر می‌رسد رابطه معنی داری با موضوع دارند، را به فراموشی سپرده اند. از لحاظ روش شناختی نیز نمونه مورد مطالعه در اکثر تحقیقات از حجم قابل قبولی برخوردار نیست اما در مطالعات خارجی که از مصاحبه‌ای عمق و مطالعاتی در مقیاس وسیع استفاده شده است متغیرهای اقتصادی- اجتماعی بیشتر مورد توجه پژوهشگران بوده است و نقش مهم متغیرهای فرهنگی در بیشتر وارد نادیده گرفته شده است.

ادبیات تحقیق

عوامل مؤثر بر باروری

تحول سطح باروری مانند هر پدیده‌ی اجتماعی دیگری از عوامل بسیاری تأثیر می‌پذیرد و خود بر عوامل بسیاری تأثیر می‌گذارد که در این جا به مهم ترین عوامل مزبور که با فرضیه‌ها تحقیق مطابقت دارد اشاره می‌شود.

آموزش

باروری زنان یک جامعه تحت تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد و با دستکاری و کنترل این عوامل است که باروری نیز کنترل می‌شود. از میان عوامل مختلف اثر گذار، آموزش زوجین خصوصاً زنان نقش بسیار مؤثری در کاهش باروری ایفا می‌کند، زیرا: تحصیلات، باعث به تأخیر انداختن سن ازدواج و کاهش طول دوره باروری، افزایش آگاهی و اطلاعات

خانواده در خصوص برنامه‌های تنظیم خانواده و استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری و همچنین باعث کاهش تولد فرزندان ناخواسته و رعایت فاصله بین تولدها، تغییر نگرش افراد نسبت به بعد خانواده و ایجاد فرصت اشتغال خارج از خانه برای زنان می‌شود. بررسی که درباره میزان باروری واقعی زنان بر حسب میزان سواد زنان و شوهرانشان در شهر تهران در سال ۱۳۴۵ انجام شد. بیانگر آن است که میزان باروری نزد خانواده‌های با سواد کمتر است و آن خانواده‌ها تا اندازه بیشتری روشهای پیشگیری از آبستنی را بکار می‌برند (فرزانه، ۱۳۷۳: ص ۸۰).

آشنایی با وسایل جلوگیری از بارداری

جهت کنترل و جلوگیری از باروری وسایل مختلفی نظیر قرص، آی. یو. دی، کاندم، کپسول‌های نازایی، عقیم کردن و... وجود دارد. که می‌توان با استفاده از آنها باروری را کنترل کرد. استفاده صحیح از این وسایل مستلزم آشنایی با آنهاست. در این زمینه وسایل ارتباط جمعی نقش مهمی را ایفا می‌کند. واقعیت امر کنترل مستلزم آن است که قبل از اینکه لوازم جلوگیری در اختیار افراد قرار گیرد. و به روشهای مختلف (غیر مستقیم و مستقیم) به افراد آموزش داده شود. تا با این وسایل آشنایی کامل پیداکنند و مورد استفاده صحیح از آن را بیاموزند. (مجد آبادی، ۱۳۷۶: ۵۹)

ترجیح فرزند پسر

در بسیاری از جوامع تأکید بر داشتن پسر به دلایل اقتصادی، اجتماعی و مذهبی آشکار است. ترجیح فرزند پسر به این زمینه منجر شده است که تقاضا برای حداقل تعداد پسر، رفتار باروری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. شواهد از کره و جاهای دیگر نشان می‌دهند که زوجین بیشتر زمانی خواهان کنترل موالید هستند که پسران بیشتری نسبت به دختران داشته باشند. (ویلیام سون: ۱۳۵۷) از قدیم تسلسل نسل از پدر به پسر می‌رسید و در حال حاضر هم این امر نه فقط از بین نرفته بلکه جنبه‌های قانونی نیز به خود گرفته است. و اگر زوجی فقط فرزند دختر داشته باشد. پس از ازدواج وی اثری از نام خانوادگی پدر بر جای نخواهد ماند. (امانی، ۱۳۸۱:

ص ۴۴) از دیگر عواملی که مشوق ترجیح جنسی فرزند پسر می‌باشد. جنبه اقتصادی آن بویژه در جوامع مبتنی بر کشاورزی است. که به فرزند پسر به عنوان بازوری کار که در تولید خانواده سهم است. نگریده می‌شود ه از طرفی در جامعه ما معمولاً نگهداری از والدین در هنگام پیری بر عهده پسر است تا دختر، مجموعه این عوامل برتری پسر را نزد مردم نشان می‌دهد (منظوری، ۱۳۷۳: ۵۸)

درآمد خانواده

در ارتباط بین سطح باروری و درآمد خانواده، نظریات مختلفی مطرح شده است. که در هر جامعه‌ای متناسب با شرایط اقتصادی و اجتماعی خود، ممکن است با یکی از این نظریات مصداق داشته باشند. در نظر اول: بین باروری و سطح درآمد رابطه معکوس وجود دارد. بدین معنی که افزایش، درآمد منجر به کاهش باروری خانواده می‌شود. صاحب نظران این اندیشه، برای اثبات ادعای خود به علل بیولوژی اجتماعی و اقتصادی اشاره می‌کنند. (شیخی، ۱۳۷۳: ص ۸۷) در نظر دوم: بین درآمد و باروری رابطه مستقیمی وجود دارد. بدین معنی که هر چه درآمد بالا می‌رود بر میزان باروری خانواده افزوده می‌شود زیرا در بین اغیا شرایط بهداشت و وسایل و امکانات زندگی مساعدتری وجود دارد، ممکن است ازدواجها در سنین پایین تر اتفاق بیفتند. و بالاخره زن احتیاجی به کار کردن بیرون از منزل نداشته باشد. نظر سوم: این است که تا سطح معینی از درآمد، بین باروری و درآمد ارتباط مستقیم است و بعد از آن جهت تغییرات عوض می‌شود و گروه‌های کم درآمد میزان باروری آنها کم است و چنانچه درآمد بالا رود باروری نیز بالا می‌رود. تا سطح معینی از زندگی بدست آید و از آن به بعد با افزایش درآمد باروری کاهش می‌یابد. (جلالی، ۱۳۵۱: صص ۱-۳)

سن ازدواج

سن ازدواج در میزان باروری زن نقش خیلی مهمی را ایفا می‌کند، به عنوان مثال چنانچه دختری در سن ۱۵ سالگی ازدواج کند و از آبستنی جلوگیری نکند به طور متوسط می‌تواند ۱۲ فرزند به دنیا آورد. یا اگر سن ۲۰ سالگی ازدواج کند، تعداد فرزندان او در طول دوران

زناشویی به ۱۰ نفر تقلیل پیدا می‌کند. ولی باید توجه داشت که تجارب بدست آمده نشان می‌دهد که سن متوسط ازدواج در هر کشوری تا حدودی ثابت است، ولی اختلاف در بین کشورهای مختلف زیاد است. سن ازدواج از دو جهت در ارتباط با باروری می‌باشد. از یک طرف هر چه سن ازدواج پایین تر باشد طول مدت باروری در زندگی زناشویی زیادتر می‌شود. بدین معنی که زنی که در سن ۱۵ سالگی ازدواج کرده در مقایسه با زنی که در ۲۵ سالگی ازدواج کرده فرصت بیشتری برای باروری دارد. از طرف دیگر، در تصمیم‌گیری در مورد استفاده از روشهای جلوگیری و زمان حاملگی نشان داده است که زنانی که در سنین بالا ازدواج می‌کنند کنترل بیشتری بر رفتار باروری خود دارند و قدرت تصمیم‌گیری آنها بیشتر است. (لوکاس و دیگری، ۱۳۸۷: ۱۱۱).

اهداف تحقیق

اهداف تحقیق را می‌توان به اهداف کلی و اهداف جزئی تقسیم نمود. هدف کلی این تحقیق: پژوهش، بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی، مؤثر بر میزان باروری زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر شوشتر است.

اهداف جزئی تحقیق به شرح ذیل می‌باشند:

- ۱- شناخت رابطه تحصیلات زوجین با میزان باروری
- ۲- شناخت رابطه درآمد والدین با میزان باروری
- ۳- شناخت رابطه بین علاقه به فرزند ذکور با میزان باروری
- ۴- شناخت رابطه بین میزان استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری (تنظیم خانواده) و میزان

باروری

- ۵- شناخت رابطه بین نوع شغل سرپرست خانواده (شوهر) با میزان باروری
- ۶- شناخت رابطه بین آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری
- ۷- شناخت رابطه بین بالا رفتن سن ازدواج و میزان باروری
- ۸- شناخت رابطه بین نگرش استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری.

چارچوب نظری تحقیق:

بطور کلی عقاید و نظریات جمعیتی را می‌توان به چهار گروه تقسیم نمود: گروه اول: طرفداران افزایش جمعیت، این گروه افزایش جمعیت را منشا قدرت و محرک اصلی پیشرفت تلقی می‌کردند. گروه دوم: مخالفان افزایش جمعیت این گروه افزایش جمعیت را موجب فقر، تیره روزی و فساد اخلاقی و بالاخره سر چشمه انهدام بشر تلقی می‌کردند. گروه سوم: طرفداران جمعیت ثابت این گروه معتقد به تثبیت اجتماعات انسانی بودند. گروه چهارم: طرفداران حد متناسب جمعیت این گروه در جستجوی تعیین جمعیت متناسب و یا حد مطلوب هستند. به بیان دیگر آنها معتقدند که ضروری است بین جمعیت و امکانات موجود یک تناسب و هماهنگی برقرار باشد. (کازمی پور، ۱۳۸۳: ص ۴۲)

تا اکنون نظریه‌های متفاوتی بای تبیین انتقال باروری ارائه شده است. که می‌توان به دیدگاه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیستی را نام برد. از جمله دانشمندان اقتصادی باروری می‌توان بکر^۱ (۱۹۶۰) را نام برد. او معتقد بود که والدین آزادند، کالا دیگری را به جای مخارج برای فرزندشان جایگزین کنند آنها می‌توانند بجه‌هایی با کیفیت بالا و پایین داشته باشند و بسته به مقدار دقت و هزینه‌ای که مصرف می‌شود مشخص می‌شود. (هاوتام، ۱۳۴۹: ۱۸). از نظر بکر تصمیم خانواده در مورد فرزندان تحت تاثیر دو شرط عمده است. ۱. تصمیم‌گیری عقلانی بین راه‌های جایگزین، ۲. در نظر دانستن ارزش فرزند (بکر، ۱۳۳۹ و در بی‌هنده ۱۳۶۷). دیدگاه لیبنشتاین^۲ (۱۳۵۶) یکی دیگر از نظریه پردازان اقتصادی است. وی عقیده داشت که منفعت یا عدم منفعت اقتصادی فرزندان عاملی است که باعث می‌شود والدین تصمیم بگیرند که چه تعداد فرزند داشته باشند به نظر او سه نوع منفعت در مورد فرزندان وجود دارد. الف) کالا بودن فرزند یا منبع لذت. ب) نیروی کار قلمداد شدن آنها (ج) تامین و نگهداری والدین در سنین کهولت یا وضعیت بیماری و از کار افتادگی والدین. وی عدم سودمندی‌ها با هزینه‌های کودکان را به هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم فرزند آوری تقسیم می‌نماید. که شامل: ۱- هزینه‌های مستقیم هزینه نگهداری و مراقبت از فرزندان. ۲- هزینه‌های

1 - Baoker

2 - Libenestien

غیر مستقیم، فرصت‌های که والدین به خاطر فرزندان از دست می‌دهند. (توادور، ۱۳۷۰: ۱۲۲-۱۲۳)

نظریه پردازنی مانند: دیویس و بلیک^۱ باروری و الگوی آن را تابعی از شرایط اقتصادی - اجتماعی می‌دانند. بر این باورند، که فرایند تغییر واکنش‌های جمعیتی از طرفی بازتابی‌اند. به این معنی که با تغییر فرآیند تصمیم‌گیری توسط انسان را به وجود می‌آیند. بر طبق این دیدگاه باروری تحت شعاع مجموعه‌ای از عوامل قرار دارند که به طور کلی عبارت‌اند از: متغیرهای مربوط به آمیزش^۲ - متغیرهای مربوط به حاملگی^۳ - متغیرهای مربوط به زایمان. در مقوله اول عوامل مانند: در ورود به واحدهای جنسی و مجرد قطعی و زمان سپری شده در روابط جنسی، خودداری غیر ارادی در اثر بیماری و دفعات آمیزش بر باروری تاثیر گذار است. در مورد مقوله دوم: عواملی مانند شیر دهی، استفاده یا عدم استفاده از وسایل پیشگیری و نا باروری ارادی و در نهایت در مورد مقوله آخر سقط جنین را به عنوان عامل بازدارنده مورد نظر قرار داده‌اند (ویکنز^۲ ۱۳۷۸: ۹۵).

نظریه پردازان فرهنگی بر این باورند که بخش عمده‌ای از تغییرات فرهنگی که در جوامع رخ می‌دهد. در نتیجه اشاعه و نوآوری فرهنگی است البته این قبیل نوآوری‌ها ممکن است، تکنولوژی و یا نگرش رفتاری باشد آنها عقیده دارند اشاعه یک نوآوری نیاز به این تفکر دارد که مردم بدانند که خود برای زندگی شان تصمیم گیرند. تسلط و کنترل کامل همه‌ی امور بر عهده خودشان است. اکثر تغییرات و نوآوری‌های فرهنگی در میان اقشار بالا و مرفه جامعه صورت می‌گیرد (همان: ۱۲۵).

از تئورهای اجتماعی و فرهنگی باروری می‌توان به تئوری ۱- ارتقاء اجتماعی ۲- تغییر و پاسخ ۳- اشاعه و عقب افتادگی فرهنگی ۴- نوگرایی را نام برد. در مقوله اول طرفدار این نظریه آرسن دمونت^۳ عقیده دارد تعداد فرزند در هر خانواده ارتباط زیادی با منزلت اجتماعی والدین دارد؛ یعنی اگر جامعه‌ای با داشتن فرزندان بیشتر امکان ارتقای و منزلت اجتماعی و

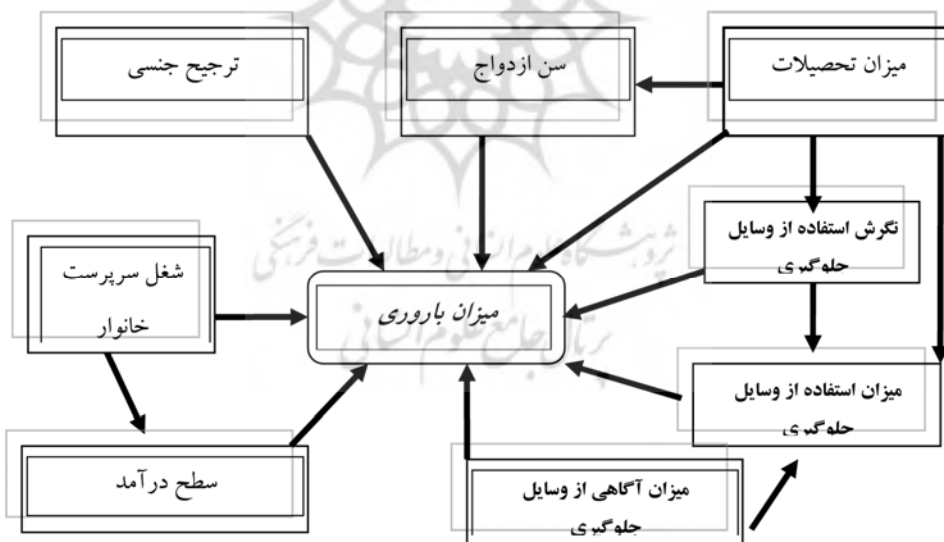
1 - Davis & Blake

2 - Weeks

3 - A. Dumont

ترقی در دوره‌های اجتماعی بیشتر باشد خانواده ترجیح می‌دهند که تعداد فرزندان بیشتری داشته باشند. (بی‌هنده، ۱۳۶۷: ۲۷۸)

در مقوله دوم این نظریه توسط کینکزلی دیویس^۱ بیان شده است بر پایه این تئوری کاهش میزان باروری در کشورهای غربی پاسخی به کاهش میزان مرگ و میر است. از این رو با استفاده از وسایل پیشگیری و نیز ازدواج در سنین بالا به تحدید موالید مبادرت کرده‌اند، زیرا امکان ارتقای اجتماعی برای خانواده‌های پر جمعیت بسیار محدود است (فرزاد سیر، ۱۳۷۱: ۳۹). در مقوله سوم این نظریه بیان می‌کند کنترل باروری ارتباط مستقیم با نگرش مردمی است که اولاً مفهوم خانواده و وسایل جلوگیری از باروری را می‌شناسند؛ دوماً مبتنی بر استفاده از وسایل جلوگیری توسط مردم و تغییر در نظام ارزش‌های اجتماعی و تغییر در نگرش افراد جامعه است. در مقوله ی چهارم بر این اساس نوسازی محیط و جامعه باعث تغییر در شیوه زندگی و ذهنیت افراد شده و آرزوی رسیدن افراد به زندگی مرفه را تقویت می‌کند (گراف، ۱۳۵۸: ۱۱۹).

نمودار شماره ۱: تحلیلی و علی پژوهش

فرضیات پژوهش

- ۱- به نظر می‌رسد بین تحصیلات والدین با میزان باروری رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین درآمد والدین با میزان باروری رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از وسایل جلوگیری از باروری (تنظیم خانواده) با باروری رابطه وجود دارد.
- ۴- به نظر می‌رسد بین علاقه به فرزند ذکور و میزان باروری رابطه وجود دارد.
- ۵- به نظر می‌رسد بین نوع شغل سرپرست خانواده (شوهر) و میزان باروری رابطه وجود دارد.
- ۶- به نظر می‌رسد بین آگاهی به استفاده از وسایل جلوگیری از باروری با میزان باروری رابطه وجود دارد.
- ۷- به نظر می‌رسد بین بالا رفتن سن ازدواج و میزان باروری رابطه وجود دارد.
- ۸- به نظر می‌رسد بین نگرش استفاده از وسایل جلوگیری از باروری با میزان باروری رابطه وجود دارد.

همان گونه که مدل نظری پژوهش نیز به طور کامل مشخص کرده است. در این پژوهش هشت متغیر که برگرفته از نظریات مورد بحث بوده است را به عنوان متغیرهای مستقل مورد بررسی قرار داده ایم. به عنوان مثال متغیر تحصیلات والدین از نظریه نوگرایی استفاده گردیده است و متغیر درآمد والدین از نظریه اقتصادی باروری و متغیر استفاده از وسایل جلوگیری از باروری از تغییر و پاسخ و آگاهی از وسایل جلوگیری از باروری از تئوری اشاعه و عقب افتادگی و نیز نظریه پیرامون مرکز و از متغیر سن ازدواج نیز از نظریه دیویس و بلیک و تئوری تغییر و پاسخ و شغل شوهران از تئوری ایسترلین استفاده نموده ایم.

روش تحقیق

پژوهش حاضر با رهیافت کمی و با استفاده از روش پیمایشی انجام شده و برای جمع آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش زنان شاغل در اداره آموزش و پرورش در شهر شوشتر هستند. که تعداد آنها ۸۷۹ نفر است و با

استفاده از فرمول کوکران یک نمونه ۴۰۰ نفری مورد پرسش قرار گرفتند. پاسخگویان زنان متأهل از (۴۹-۱۵) ساله بودند و داده‌های این پژوهش در تابستان ۱۳۸۹ جمع آوری شده است. برای دستیابی به ابزار سنجش، اعتبار صوری پرسشنامه توسط تعدادی از اساتید مورد بررسی و تأیید قرار گرفت و محاسبه ضریب روایی و «آلفای کرونباخ» برای هر یک از طیف‌ها نشان داد که ابزار سنجش از روایی نسبتاً بالایی برخوردار است و در نهایت تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS صورت گرفته است.

$$n = \frac{Nt^2 pq}{(N-1)d^2 + t^2 p \cdot q}$$

یافته‌های پژوهش

نتایج به دست آمده از این پژوهش در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد بررسی قرار گرفته است یافته‌های حاصل در بخش توصیفی نشان می‌دهند یابین ترین سن پاسخگویان متعلق به کسانی است که سن ۲۴ سال را دارند. بالاترین سن مربوط به ۵۳ ساله‌هاست. که بیشترین سن افراد برابر ۴۰ سال است. و سن نیمی از پاسخگویان مساوی یا کمتر از ۳۸ سال و نیمی دیگر بیش از آن است. میانگین سن پاسخگویان ۳۷/۷۷ سال است از نظر تحصیلات پاسخگویان به ۵ درصد زیر دیپلم، ۴ درصد دیپلم ۲۵/۵ درصد فوق دیپلم و ۶۳ درصد لیسانس که به تعداد ۵/۵ درصد فوق لیسانس ۵ درصد کتری و ۵ درصد تحصیلات حوزوی داشتند. در مورد تحصیلات شوهر زیر دیپلم ۳ درصد ۲۴/۵ درصد فوق دیپلم ۲۱/۵ درصد لیسانس ۴۳ درصد فوق لیسانس ۶/۵ درصد بودند که بیشترین درصد مربوط به تحصیلات لیسانس است. از نظر محل تولد ۷۸/۵٪ درصد در شهر و ۱۲/۵ درصد در روستا متولد شده‌اند. قومیت پاسخگویان ۸۶/۷۵ درصد قوم لر ۳/۷۵ درصد کرد، ۸/۲۵ درصد بختیاری و ۱/۲۵ عرب بودند. از نظر اشتغال نیز شوهر، ۲۴/۵ درصد شاغل و ۵۰/۵ درصد شغل دولتی و ۱۱/۵ درصد شغل خصوصی ۵/۰ درصد بیکار و ۷/۰ درصد سایر طور بوده است. و از نظر وضعیت استخدامی،

۸۹/۵ درصد رسمی و ۶ درصد قرار دادی و ۱/۵ درصد سایر موارد و ۳ درصد نیز بودن پاسخ بودند.

درآمد افراد، ۳ درصد پاسخگویان درآمد زیر ۵۰۰ هزار تومان و ۳۶/۲۵ درصد درآمد ۵۰۰ تا یک میلیون تومان و ۶۰/۷۵ درصد درآمد بالای یک میلیون تومان بودند.

محل سکونت: ۸۰/۵ درصد وضعیت محل سکونت شخصی، ۱۳/۵ درصد استیجاری و ۲/۵ درصد وضعیت رهنی و ۳/۵ درصد سازمانی داشته بودند. بیشترین افراد دارای منزل شخصی هستند.

سن ازدواج: پایین‌ترین سابقه سن ازدواج پاسخگویان متعلق به افرادی بود که ۱ سال ازدواج کرده بودند و بیشترین آنها برابر ۱۰ سال میانگین سن ازدواج ۱۴ سال است. همچنین بالاترین سابقه ازدواج پاسخگویان مدت ۳۸ سال بود بیشترین سابقه ازدواج افراد برابر با ۱۰ سال است. توزیع سابقه سن ازدواج افراد حکایت از نزدیک بودن توزیع سابقه سن ازدواج افراد به توزیع نرمال است.

در مورد تعداد فرزندان خانواده ۳۸/۵ درصد دارای ۲ فرزند بودند. و در مورد تعداد پسر ۳۸ درصد فرزند پسر داشتند و ۴۱/۵ درصد فرزند دختر. علاقه به فرزند ذکور ۲۵ درصد بود (۲ پسر) و در مورد علاقه به دختر ۲۵/۵ درصد خواهان یک فرزند دختر بودند.

در مورد برنامه‌های تنظیم خانواده ۴۵ درصد با این برنامه موافق و در مورد آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی ۹۸ درصد پاسخگویان با این برنامه‌ها آشنا بودند. و ۶ نفر معادل ۱/۵ درصد با این وسایل آشنا بودند.

بیشترین اطلاع رسانی از این وسایل از طریق مراکز بهداشت و درمان بوده است (۴۷ درصد) در مورد کنترل جمعیت ۹۴ دهم با کنترل جمعیت موافق و ۵ درصد مخالف بودند. در مورد استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری ۳۶۶ نفر یعنی ۹۱/۵ درصد از کل جمعیت از این وسایل استفاده نمودند و ۲۸ نفر؛ یعنی ۷ درصد از این وسایل استفاده نکرده‌اند. وضعیت شناخت و استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری حاکی از آن است که زنان به اغلب روش‌ها با فراوانی نسبتاً بالایی آشنایی دارند. آنچه که مهم است میزان استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری است. بیشترین آشنایی زنان از وسایل جلوگیری با کاندوم است که ۱۷۶ نفر؛ یعنی ۴۴

ر در صد کل جمعیت، با این وسیله جلوگیری آشنایی دارند و بیشترین میزان استفاده هم مربوط به همین وسیله است. ۷۸ در صد نفر؛ یعنی ۱۹/۵ در صد از زنان با قرص آسنایی داسه و ۳۴ نفر آنها یعنی ۸/۵ در صد از دستگاه آیودی استفاده کرده‌اند. ۴۶ نفر یعنی ۱۱/۵ در صد زنان با روش طبیعی آشنایی دارند در حالی که ۶۱ نفر یعنی ۴ در صد از زنان با آمپول آشنایی داشته‌اند ولی فقط ۲۰ در صد آنها از این وسیله استفاده می‌کنند. در مورد تولد فرزندان بیش از حد مطلوب ۲۳/۵ درصد علت را عدم تفاهم زوجین، ۳۰ درصد نداشتن فرزند پسر و ۳۶ درصد عدم آشنایی با وسایل جلوگیری از حاملگی و ۵ درصد عدم کنترل را می‌دانستند. در مورد فاصله گذاری بین موالید، بیشترین افراد یعنی ۲۲/۵ درصد ۴ سال را مناسب دانسته و کمترین آنها یعنی ۵ درصد ۱۰ سال را معین نموده‌اند.

تعداد فرزندان دلخواه خانواده: بیشترین افراد ۳۸/۵ درصد یعنی تعداد ۱۵۴ نفر ۲ فرزند را ایده آل می‌دانسته و کمترین آنها (۵ درصد) یعنی ۲ نفر خواهان ۱۲ فرزند بودند. همچنین در مورد ترجیح جنسی به نفع فرزند پسر ۴۵ در صد از کل پاسخگویان با این امر کاملاً مخالف بودند و ۲۴ نفر یعنی ۶ درصد با آن کاملاً موافق بودند.

یافته‌های مربوط به فرضیه‌های تحقیق:

فرضیه اول:

H1: بین تحصیلات والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین تحصیلات والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۱) رابطه معنی داری بین تحصیلات والدین و میزان باروری

فرضیه	نوع آزمون	مقدار خی دو	سطح معنی داری	درجه آزادی	ضریب توافق پیرسون	نتیجه آزمون
بین تحصیلات والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد..	کای اسکور	۴۳.۷۲	۰/۰۰۰	۳۰	۰.۵۳۶	رابطه معنی دار وجود دارد.

در آزمایش فرض رابطه: " بین تحصیلات والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی سی و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که میان دو متغیر رابطه‌ای وجود داشته و شدت رابطه بین دو متغیر ۰/۵۳۶ و در سطح متوسط به سمت بالاست. شایان ذکر است این رابطه به شکل منفی است. به عبارت دیگر، با افزایش میزان تحصیلات والدین میزان گرایش به باروری کاهش می یابد.
فرضیه دوم:

H1: بین سطح درآمد والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین سطح درآمد والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۲) رابطه معنی داری بین درآمد والدین و میزان باروری

نتیجه آزمون	ضریب توافق پیرسون	درجه آزادی	سطح معنی داری	مقدار خی دو	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود دارد.	۰/۶۳۱	۱۲	۰/۰۲۶	۲۲/۱۷	کای اسکور	بین سطح درآمد والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

در آزمایش فرض رابطه: " بین درآمد والدین و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی دوازده و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که میان دو متغیر رابطه‌ای وجود داشته و شدت رابطه بین دو متغیر ۰/۶۳۱ و در سطح بالایی می باشد. شایان ذکر است این رابطه به شکل منفی است به عبارت دیگر، با افزایش میزان درآمد والدین میزان گرایش به باروری کاهش می یابد.
فرضیه سوم:

H1: بین علاقه به فرزند ذکور و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین علاقه به فرزند ذکور و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۳). رابطه معنی داری بین علاقه به فرزند ذکور و میزان باروری

نتیجه آزمون	ضریب توافق پیرسون	درجه آزادی	سطح معنی داری	مقدار خی دو	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود دارد.	۰.۴۶۷	۸	۰/۰۰۱	۱۶.۴۳	کای اسکور	بین علاقه به فرزند ذکور و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

در آزمایش فرض رابطه: "بین علاقه به فرزند ذکور و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی هشت و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که میان دو متغیر رابطه ای وجود داشته و شدت رابطه بین دو متغیر ۰.۴۶۷ و در سطح پایینی است.

فرضیه چهارم:

H1: بین میزان استفاده از وسایل بارداری و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین میزان استفاده از وسایل بارداری و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۴) رابطه معنی داری بین میزان استفاده از وسایل بارداری و میزان

باروری

نتیجه آزمون	ضریب توافق پیرسون	درجه آزادی	سطح معنی داری	مقدار خی دو	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود دارد.	۰.۴۱۹	۲۵	۰/۰۰۰	۳۷.۶۵	کای اسکور	بین میزان استفاده از وسایل بارداری و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

در آزمایش فرض رابطه: "بین میزان استفاده از وسایل بارداری و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی بیست و پنج و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می توان استدلال کرد

که میان دو متغیر رابطه‌ای وجود داشته و شدت رابطه بین دو متغیر ۰.۴۱۹ و در سطح پایینی است. شایان ذکر است این رابطه به شکل منفی است. به عبارت دیگر با افزایش میزان استفاده از وسایل بارداری، میزان گرایش به باروری کاهش می‌یابد.
فرضیه پنجم:

H1: بین نوع شغل سرپرست خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین نوع شغل سرپرست خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۵) رابطه معنی داری بین نوع شغل سرپرست خانواده و میزان باروری

فرضیه	مقدار خی دو	نوع آزمون	سطح معنی داری	درجه آزادی	نتیجه آزمون
بین نوع شغل سرپرست خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.	۳۰.۱۱	کای اسکور	۰/۱۴۱	۲۰	رابطه معنی دار وجود ندارد.

در آزمایش فرض رابطه: "بین نوع شغل سرپرست خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی بیست و سطح گویای بالای ۰/۰۵ می‌توان استدلال کرد که میان دو متغیر رابطه‌ای وجود ندارد.

فرضیه ششم:

H1: بین آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۶) رابطه معنی داری بین آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری

فرضیه	نوع آزمون	مقدار خی دو	سطح معنی داری	درجه آزادی	ضریب توافق پیرسون	نتیجه آزمون
بین آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.	کای اسکور	۲۹.۵۴	۰/۰۰۰	۱۷	۰.۶۱۱	رابطه معنی دار وجود دارد.

در آزمایش فرض رابطه: "بین آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی هفده و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که میان دو متغیر رابطه ای وجود داشته و شدت رابطه بین دو متغیر ۰.۶۱۱ و در سطح بالایی می باشد. شایان ذکر است این رابطه به شکل منفی است. به عبارت دیگر، با افزایش آگاهی به استفاده از وسایل تنظیم خانواده، میزان گرایش به باروری کاهش می یابد.

فرضیه هفتم:

H1: بین بالا رفتن سن ازواج و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین بالا رفتن سن ازواج و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۷) ضریب همبستگی اسپیرمن بین « بالا رفتن سن ازواج » و « میزان باروری »

متغیر	شاخصهای آماری	میزان باروری
بالا رفتن سن ازواج	ضریب همبستگی اسپیرمن	-۰/۴۶۴
	سطح معنی داری یک دامنه	۰/۰۰۰
	تعداد	۴۰۰

مطابق ارقام مذکور در جدول، ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۴۶۴ و در سطح ۰/۰۰۰ معنی دار است و رابطه معکوس و منفی بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر، هر اندازه

سن ازدواج بالاتر شود میزان بارداری کاهش می‌یابد. اما نه در همه موارد؛ بلکه در ۴۶ درصد از موارد این امر امکانپذیر است و این نتیجه قابل تعمیم است. بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین «بالا رفتن سن ازدواج و میزان باروری» تایید می‌شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۴۶) در سطح پایینی ارزیابی می‌شود.

فرضیه هشتم:

- H1: بین نگرش استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.
 H0: بین نگرش استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول شماره (۸). رابطه معنی داری بین نگرش استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری

فرضیه	نوع آزمون	مقدار خی دو	سطح معنی داری	درجه آزادی	ضریب توافق پیرسون	نتیجه آزمون
بین نگرش استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد.	کای اسکور	۲۹.۵۴	۰/۰۰۰	۱۷	۰.۵۷۲	رابطه معنی دار وجود دارد.

در آزمایش فرض رابطه: "بین نگرش استفاده از وسایل تنظیم خانواده و میزان باروری رابطه معنی داری وجود دارد." از آزمون کای اسکور استفاده شده است. با توجه به ارزش ضریب کای اسکور بدست آمده تحت درجه آزادی هفده و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می‌توان استدلال کرد که میان دو متغیر رابطه‌ای وجود داشته و شدت رابطه بین دو متغیر ۰.۵۷۲ و در سطح بالایی است. شایان ذکر است این رابطه به شکل منفی است. به عبارت دیگر، با افزایش نگرش مثبت زوجین به استفاده از وسایل تنظیم خانواده، میزان گرایش به باروری کاهش می‌یابد.

نتیجه گیری

باروری به عنوان یکی از شاخص های تاثیر گذار بر بر رشد جمعیت همواره مورد توجه جمعیت شناسان و برنامه ریزان جمعیتی بوده است، چرا که این شاخص و مرگ و میر و مهاجرت عوامل تعیین کننده رشد جمعیت بوده اند. بنابراین شناسایی عواملی که می تواند این شاخص جمعیتی را متأثر سازد همواره مورد نظر اندیشمندان و برنامه ریزان بوده است.

متغیرهای مستقلی که رابطه یشان با باروری مورد آزمون قرار گرفت عبارت اند از: سن ازدواج، میزان تحصیلات، درآمد والدین، علاقه به فرزند ذکور، شغل سرپرست خانواده، میزان استفاده، نگرش و میزان آگاهی از وسایل جلوگیری از بارداری. از بین این متغیرها تحصیلات، درآمد والدین، علاقه به فرزند ذکور و میزان استفاده، نگرش و آگاهی از وسایل جلوگیری از بارداری با میزان باروری رابطه معنادار و معکوسی وجود داشت؛ یعنی با بالا رفتن هر کدام از متغیرهای مستقل متغیر وابسته کاهش پیدا می کند و بر عکس و در مورد متغیر شغل سرپرست خانواده با میزان باروری رابطه ای یافت نشد.

نکته قابل توجه در باب یافته های این پژوهش بدین صورت است که سن در موقع ازدواج افزایش را نشان می دهد؛ یعنی هر چه سن در موقع ازدواج بالا باشد باروری کاهش خواهد یافت. این دو با هم رابطه معنی دار و معکوسی دارند زیرا وقتی که سن ازدواج بالا می رود به طور طبیعی سال های قرار گرفتن در معرض باروری و در نتیجه فرصت های بارور شدن کاهش می یابد. دیویس و بلیک در مجموعه متغیرهای جمعیت شناسی خود به آن پرداخته اند.

از دیگر نتایج این پژوهش است که ترجیح جنسی در جامعه مورد مطالعه به سمت داشتن فرزند پسر سوق می یابد و همین امر سبب شده تا میزان باروری در بین کسانی که داشتن پسر را ترجیح می دهند بیش از کسانی باشد که اصلاً به ارجعیت جنسی اعتقادی ندارند و یا ترجیح می دهند دختر داشته باشند. همان گونه که کالدول به آموزش همگانی و تحصیلات به عنوان عاملی مهم در کاهش باروری تأکید می کند، علت این امر آن است زوجین تحصیل کرده و بویژه زنان تحصیل کرده که معمولاً از فرصت های زیاد تری برای فعالیت های آموزشی، شغلی و اجتماعی برخوردارند؛ به دلیل بالاتر بودن هزینه فرصت از دست رفته آنها، تمایل کمتری به فرزند زیادتر دارند. تقابل بین کیفیت و کمیت فرزندان ایجاب می کند که خواهان سرمایه

گذاری بیشتر در زمینه تحصیلات و دیگر مهارت‌های فرزندان خود باشد و این امر، مسأله باروری بالا را در آن‌ها بیشتر کاهش می‌دهد.

طبق نظریه بیکر و لیبین اشتاین که از نظریه پردازان اقتصادی هستند. درآمد یکی از عوامل اقتصادی است. که بر باروری تأثیر گذار است. نتیجه به دست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد، رابطه بین متغیر سطح درآمد والدین و میزان باروری رابطه معنی دار و منفی است به عبارت دیگر، با افزایش درآمد باروری کاهش پیدا می‌کند. همچنین میزان استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری با میزان باروری زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر شوشتر رابطه معنی دار و معکوسی دارد؛ یعنی با افزایش استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری و میزان کاهش خواهد یافت. همچنین بین نگرش و آگاهی از وسایل جلوگیری از بارداری و میزان باروری رابطه معنی دار و معکوسی وجود دارد، ولی متغیر نوع شغل سرپرست خانواده با میزان باروری رابطه‌ای دیده نشد.

پیشنهادات

۱- سن زن در موقع ازدواج در این تحقیق افزایش را نشان می‌دهد. یعنی هرچه سن ازدواج زنان پایین تر باشد بنابراین مدت زمان ازدواج طولانی و در نتیجه تعداد موالید افزایش می‌یابد و با توجه به اینکه ایران جزء کشورهای محسوب می‌شود که جمعیت جوان دارد لازم است با افزایش آگاهی و ارتقاء فرهنگی و اجتماعی جامعه از پیش رسی ازدواج جلوگیری گردد.

۲- ترجیح جنسی به نفع پسر خود یکی از مهمترین مواردی است که تأثیر زیادی در میزان باروری و به دنیا آوردن فرزندان داشته زیرا خانواده نگران آینده و زمان سالخوردگی خود هستند که ترجیح می‌دهند. فرزند پسر داشته تا در زمان پیری، آنها را یاری دهند. از طرفی با تهیه امکانات و حضور فعال اجتماعی زن و مرد و رفع تبعیض و نابرابری جنسی می‌توان این طرز تفکر مربوط به ترجیح جنسی را بر طرف و حداقل کمرنگ کرد.

۳- با توجه به نتایج بدست آمده از این تحقیق که نشانگر استفاده در صد بالایی از زنان به استفاده از وسایل جلوگیری از بارداری (تنظیم خانواده) است. لذا مسئولان و برنامه ریزان در امر کنترل جمعیت و تنظیم خانواده باید اطلاعات و آگاهی لازم و کافی در زمینه ساختار سنی

و جنسی جمعیت هر منطقه را داشته باشند. تا این آگاهی‌ها را به خانواده‌ها منتقل نمایند. که همراه با کنترل جمعیت (تنظیم خانواده) باید عمل جانشین سازی نیز (تجدید نسل) صورت گیرد. تا جامعه با ضعف و کمبود نیروی فعال و در نهایت سالخوردگی جمعیت مواجه نشود.

۴- اعمال سیاست‌های تشویقی و تنبیهی از دیگر راه‌های کنترل باروری در جامعه است. به عنوان مثال کشور چین در اعمال و کنترل سیاست‌های و کنترل جمعیت تا حدودی زیادی موفق بود در سال ۱۹۷۹ چین برای تشویق خانواده‌های تک فرزند، سیاست‌های اتخاذ کرد، برخی از این سیاست‌ها که تشویق آن به دادن کوپن‌های جیره بندی بیشتر، آموزش و پرورش و مراقبت‌های بهداشتی رایگان، افزایش حقوق، معافیت‌های مالیاتی و..... بود که از سیاست‌های تنبیهی ندادن امتیازات اجتماعی، حتی کاهش ده درصدی دستمزدها..... بود اعمال این سیاست‌ها در کشور ما نیز می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

۵- از آنجایی که برنامه ریزی اقتصادی- اجتماعی در هر منطقه باید با خصوصیات فرهنگی آن منطقه سازگاری و همخوانی داشته باشد. توجه به مسائل فرهنگی منطقه مورد مطالعه امری اجتناب ناپذیر است.

۶- دعوت از متخصصان جلسات، بحث و سخنرانی، نصب پوستر در منطقه مورد بررسی امری ضروری است.

۷- بالا بردن سطح آگاهی جوانان بویژه از مقطع متوسطه در مورد جمعیت و تنظیم خانواده که این امر می‌تواند با گذراندن یک واحد درسی به صورت الزامی تحقق یابد.

۸- پیشنهاد می‌شود که محققان تنها به عوامل موثر بر باروری تأکید نکرده و به باروری‌های اختلافی و افتراقی در بین قومیت‌ها و نژادهای مختلف مانند لر، عرب، کرد، فارس و غیره و همچنین عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی موثر بر آن پردازند.

۹- پیشنهاد می‌گردد روند تغییرات باروری در منطقه و شهرستان شوشتر مورد بررسی قرار گیرد تا نقش هر یک از عوامل مذکور به صورت روندی یا طولی مشخص و معین گردد.

پیشنهادات پژوهشی

۱- دولت‌ها باید به نتایج علمی بها دهند، چرا که ثابت شده است، اتخاذ سیاست‌های کلان بدون پشتوانه علمی و تحقیقاتی می‌تواند پیامدهای ناگواری را برای جوامع چه در کوتاه مدت و چه در بلند مدت در پی داشته باشد. سیاست‌های دولت تنها برای پاسخ به نیازهای امروز نیست، بلکه باید پاسخگوی نیازهای نسل آینده نیز باشد. به همین دلیل دولت‌ها با برنامه ریزی و حمایت‌های خود را از پژوهش‌های دانشگاهی و تحقیقاتی که از عوارض ناخواسته و منفی سیاست‌های خود کاسته و ضامن بهروزی نسل‌های امروز و آینده خواهند بود.

۲- با توجه به این که ایران در حال حاضر با اثرات رشد زیاد جمعیت در سال‌های بعد از انقلاب رو به روست و احتمال افزایش تعداد موالید ناشی از ساخت سنی جوان بعد از انقلاب وجود دارد، کاهش باروری‌های ناخواسته به عنوان یک سیاست تنظیم خانواده به منظور کنترل رشد جمعیت لحاظ گردد تا از آثار منفی باروری‌های ناخواسته بر روی سلامت روان مادران کاسته شود.

۳- پیشنهاد می‌شود موضوع عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موثر بر باروری زنان شاغل در آموزش و پرورش شوشتر در سایر شهرهای استان خوزستان و در چند مقطع زمانی مورد مقایسه قرار گیرد تا مشخص شود عوامل مورد مطالعه در اثر گذشت زمان و در جوامع متفاوت تغییر می‌کند.

۴- به محققان بعدی پیشنهاد می‌شود که حتی الامکان جامعه آماری خود را از دو قشر انتخاب کنند تا بتوان از طریق مقایسه به نتایج بهتری دست پیدا کرد.

۵- توصیه به مسئولان ادارات آموزش و پرورش و مدیران مدارس در راستای همکاری بیشتر با پژوهشگران و ایجاد جو مناسب در زمینه انجام تحقیقات متنوع.

۶- ایجاد شرایط مطلوب برای پژوهشگران فرهنگی که تحقیقات آنها به عنوان یک امتیاز مثبت برایشان تلقی شده و حتی در حد امکان به لحاظ مالی از تحقیقات آنها حمایت شود.

* مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهشی با همین عنوان است.

منابع

- آشفته، تهرانی، امیر، (۱۳۶۴)، جامعه‌شناسی و آینده‌نگری جمعیت ایران - جهاد دانشگاهی دانشگاه اصفهان.
- آشفته، تهرانی، امیر، (۱۳۸۲)، جمعیت‌شناسی اقتصادی - اجتماعی و برنامه‌ریزی نیروی انسانی، تهران، انتشارات پرشکوه.
- امانی، محمد، (۱۳۸۱) مبانی جمعیت‌شناسی، تهران، انتشارات سمت.
- پرسا، رولان، (۱۳۶۳) جمعیت‌شناسی اجتماعی، ترجمه، منوچهر محسنی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران
- پولارد، اوچ و دیگران، (۱۳۷۲)، روشهای تحلیل جمعیت، ترجمه، آقاو دیگران، چاپ دوم، شیراز.
- تقوی، نعمت‌الله، (۱۳۸۸)، جمعیت و تنظیم خانواده، انتشارات آیدین، تبریز.
- تمنا، جمشید، (۱۳۷۵)، مبانی جمعیت‌شناسی عمومی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- تودارو، مایکل، (۱۳۷۰)، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول انتشارات سازمان برنامه و بودجه، چاپ پنجم، شیراز.
- جلالی، علی اصغر، (۱۳۵۱)، ترجمه هفت گزارش در باره‌ی عوامل موثر بر باروری، سازمان ثبت احوال تهران.
- حسینی، حاتم، (۱۳۸۴) عوامل اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی موثر بر باروری زنان، مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران ف مرکز مطالعات آسیا و اقیانوسیه
- ذوالفقاری زاده کشکی، ابوالفضل، (۱۳۸۶)، بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی موثر بر میزان باروری در زنان در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهندسی برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی.
- روسو، ژان ژاک، (۱۳۶۸)، قرارداد اجتماعی، ترجمه غلامحسین زیرک زاده - کتاب دوم.
- رجبی، ماهرخ، نقش موقعیت زنان بر رفتار باروری در شهر شیراز - پایان‌نامه کارشناسی ارشد، (جامعه‌شناسی)، دانشگاه شیراز.

رئیزی، عنایت؛ (۱۳۷۶)، بررسی پدیده فرزند خواهی و ارزشهای مثبت و منفی کودکان برای والدین در شهر جیرفت، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شیراز.
روسک، جوزف، نبوی، (۱۳۶۹)، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی، بهروز نبوی و احمد کریمی، تهران، کتابخانه فروردین.

سرای، حسن، (۱۳۸۱)، روشهای تحقیق در علوم رفتاری، تهران، انتشارات آگاه، چاپ دوم
عباسی شوازی، محمد جلال، (۱۳۸۳)، بررسی تحلیل پایان نامه‌های جمعیت‌شناسی در دانشگاه‌های تهران ۱۳۴۰-۱۳۸۰، انتشارات بیژن.

شیخی، محمد تقی، (۱۳۷۳)، جامعه‌شناسی جمعیت و تنظیم خانواده، نشر دیدار.
علی محمدی، غلامعلی، ()، بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی موثر بر باروری زنان شهر کلاله، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
علیزاده، محمد، و دیگران، (۱۳۷۷)، بررسی اثرات متقابل شاخص‌ها و متغیرهای جمعیتی بر الگوی برنامه‌های دوم توسعه ایران، تهران، مرکز منطقه‌ای مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه..

فرزاد سیر، کامران، (۱۳۷۱)، بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی، موثر بر باروری مناطق روستایی استان یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
فرزاد سیر، کامران (۱۳۷۱) بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی، موثر بر باروری مناطق روستایی استان یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
فرزانه، سیف‌الله - علی رحمانی، (۱۳۸۲) جمعیت و تنظیم خانواده، انتشارت مبعث قدرتی، حسین، (۱۳۸۱)، بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی، موثر بر باروری زنان در دبیرستان‌های شهر مرنند، پایان نامه کارشناسی ارشد (جمعیت‌شناسی) دانشگاه تهران
گیلیس ملکوم و دیگران (۱۹۹۲) اقتصاد و توسعه، ترجمه غلامرضا آزاد ارمکی تهران نشر نی
میرزایی محمد (۱۳۶۸)، جمعیت در بستر زمان، نامه علوم اجتماعی شماره سوم زمستان ۶۸، دانشگاه تهران - جلد اول.

میرزایی، محمد، (۱۳۶۸)، جمعیت‌شناسی اقتصادی، اجتماعی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.

میرزایی محمد و لیلا علیخانی (۱۳۸۴)، نامه انجمن جمعیت شناسی ایران سال دوم، شماره ۳. شماره ۱۱ و ۱۲.

مجد آبادی، اسماعیل، (۱۳۷۶)، پلی کیپی درس کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی تهران.

منظوری، علی رضا، (۱۳۷۳)، بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی، موثر بر باروری زنان شهرک انصاری رود سر، پایان نامه، کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

Behende. Asha (1988) , Principles studies , Himalaya , publishing house , Bombay.

Dov, fridlander et al(1991). The transition from high to low Marital fertily. [http:// www. Nethran. Com/ htdocs/ clippings/ Marital Social/ 941230xx so. L.html](http://www.Nethran.Com/htdocs/clippings/Marital%20Social/941230xxso.L.html).

Freedman, Ronald (1987).Fertily Determints hn the World Fertitiy. Survey. Edit ed by Cleland, John& ChrisScott, London Claredon press. Pp 774-775.

Hawthorn,Geoffry , the sociology of fertily the Macmillan company , 1970 , pp 18-19.

Larsen, ullaet al (1998). Fertlity and perfernces in korea population stadies, vol , p.p. 25-317.

Libenestine, h.(1977) The Evolution of population Theoy, J over beek (ed.) , The Econimoic Thory of Fertily, London: Gree wood, pp: 154-157.

Robinson , W. C.(1997) "the Economic theory of fertily oVer three Decades" population studies 51 (1):63-73

Weeks , John ,R. (1999).population an in ternational to concept and Issue.california, wads worth.

